

УДК 379.83-053.5

А. М. Домище-Медяник,
ст. викладач кафедри менеджменту туристичного та готельно-ресторанного бізнесу УНЦ КНТЕУ
П. П. Гаврилко,
к.е.н., директор УНЦ КНТЕУ

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ДИТЯЧОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ В РЕГІОНІ

Анотація. У статті розкриті аспекти реалізації стратегії розвитку дитячого оздоровлення шляхом аналізу та оцінювання соціально-економічної ефективності дитячої рекреації в регіоні. Запропоновано для оцінки соціально-економічної ефективності стратегії розвитку дитячого оздоровлення в регіоні використовувати порівняння прогнозних та фактичних показників після її реалізації методом Хольта.

Ключові слова: дитяче оздоровлення, оцінка ефективності програм та стратегій, соціально-економічна ефективність.

Аннотация. В статье раскрыты аспекты реализации стратегии развития детского оздоровления путем анализа и оценки социально-экономической эффективности детской рекреации в регионе. Предложено для оценки социально-экономической эффективности стратегии развития детского оздоровления в регионе использовать сравнения прогнозных и фактических показателей после ее реализации методом Хольта.

Ключевые слова: детское оздоровление, оценка эффективности программ и стратегий, социально-экономическая эффективность

Annotation. The aspects of the realization strategy of children's health development are exposed in the article by analyzing and estimation socio-economic efficiency of children's recreation in the region. (Твій варіант між підходить - The article deals with aspects of the strategy development of children's health by analyzing and evaluating socio-economic effectiveness of children's recreation in the region.) It is offered for an estimation of the socio-economic efficiency of strategy of the children's health development in the region to use the comparison of predicted and actual indexes after the implementation of the Holt's method.

Keywords: children's health, estimation of the program and strategies efficiency, socio-economic efficiency.

Постановка проблеми. Результати реалізації стратегії розвитку дитячого оздоровлення в Карпатському регіоні, на нашу думку, найкраще охарактеризувати у таких двох аспектах як соціальна і економічна ефективність. Адже, ефективність стратегії загалом залежить від конкретного ефекту отриманого від порівняння прибутку дитячих санаторно-курортних та оздоровчих закладів із витратами на надання відповідних послуг, так і від збалансованості інтересів суспільства, виробників і споживачів послуг з дитячого оздоровлення.

У науковій літературі існують різні підходи до оцінки ефективності. Так, шведський дослідник Е. Ведунг використовує модель «внесок-продукт», яка була розроблена представниками Європейського Союзу для оцінювання певних проектів [2, с.290]. Він розробив чотири критерії за якими оцінюється ефективність, зокрема це: результативність, продуктивність, ефективність з позиції «витрати-вигоди» та з позиції «витрати-результативність». На його думку, результативність – це ступінь досягнення цілей, результатів (вартість ігнорується, то це вже буде ефективність), продуктивність – органи державної влади повинні працювати максимально продуктивно, ефективність (витрати-вигоди) – це грошова цінність результатів заходів через грошову вартість заходів програми (стратегії), ефективність (витрати-результативність) – результати заходів програми (стратегії) у фактичному вираженні через грошові витрати на заходи. Увага нашої публікації звернена на ефективність реалізації стратегії розвитку дитячого оздоровлення в регіоні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці вивчення критеріїв для оцінки ефективності програм та стратегій присвячено багато уваги у дослідженнях вчених: Е. Ведунг [2], А. Чемерис, М. Лесечко, Р. Рудніцька та О. Чемерис [3]. Однак, на сьогодні відсутні підходи до оцінки ефективності оздоровлення дітей на регіональному рівні.

Постановка завдання. Метою публікації є необхідність здійснювати аналіз та оцінку соціально-економічної ефективності реалізації стратегії розвитку дитячого оздоровлення в регіоні.

Виклад основного матеріалу. Зазначимо, що під економічною ефективністю реалізації стратегії розвитку дитячого оздоровлення в регіоні слід розуміти досягнення найбільших результатів функціонування дитячих закладів оздоровлення за найменших затрат трудових, фінансових, медичних, рекреаційних ресурсів.

Економічна ефективність заходів стратегії розвитку дитячого оздоровлення в регіоні у зв'язку із специфікою вирішуваних завдань може бути прямою або непрямю. Прямая економічна ефективність полягає у зниженні затрат на досягнення цілей стратегії, а непряма – зниження економічних збитків, отриманих в результаті зміцнення та примноження здоров'я дитячого населення.

Крім того, дослідження економічної ефективності реалізації стратегії розвитку дитячого оздоровлення у регіоні має здійснюватися з позиції встановлення:

1. ефективності виробничої структури, що характеризує виробництво послуг з дитячого оздоровлення санаторно-курортними та оздоровчими закладами регіону у вартісному вираженні;
2. ефективності використання ресурсного потенціалу дитячих санаторно-курортних та оздоровчих закладів у регіоні;
3. ефективності залучених інвестицій у розвиток інфраструктури санаторно-курортної галузі регіону, що забезпечує оздоровлення та відпочинок дітей, у професійну підготовку та перепідготовку наявних у даній галузі регіону кадрів тощо;
4. ефективності фінансово-економічної діяльності дитячих санаторіїв.

У якості одного із основних показників, що дозволить оцінити економічну ефективність можна розглядати частку прибуткових санаторно-курортних та оздоровчих закладів, що забезпечують оздоровлення та відпочинок дітей, у загальній їх кількості в регіоні. Або це може бути загальна ефективність функціонування дитячих санаторно-курортних та оздоровчих закладів у регіоні (E_z), що обчислюється за формулою:

$$E_z = \frac{DVS}{IN} \quad (1)$$

де DVS - додана вартість створена дитячими санаторно-курортними та оздоровчими закладами у регіоні;

IN - інвестиції залучені в санаторно-курортну галузь регіону, що забезпечує оздоровлення дітей.

Беручи до уваги те, що послуги з оздоровлення та відпочинку дітей мають різну специфіку та надаються дітям різних соціальних груп, то економічність надання i -го виду послуг з оздоровлення та відпочинку дітей в регіоні можна знайти за формулою:

$$EK_i = \frac{FR_i}{Z_i} \quad (2)$$

де FR_i - фінансовий результат реалізації i -го виду послуг з оздоровлення та відпочинку дітей в регіоні;

Z_i - затрати на надання i -ого виду послуг з оздоровлення та відпочинку дітей в регіоні.

Індикаторами економічної ефективності також можуть бути зниження видатків на діагностику та лікування дітей, без зниження якості послуг з оздоровлення дітей, підвищення рентабельності профілактичних та лікувальних заходів у дитячих санаторно-курортних та оздоровчих закладах. Та чи не найголовнішим показником економічної ефективності реалізації стратегії має стати зменшення економічного збитку від високого рівня дитячої захворюваності в країні. Адже, він містить у собі суму втрат національного доходу у зв'язку з невиходом на роботу матерів, виплату по лікарняних листках. Проявом економічної ефективності також стане збільшення надходжень до бюджету регіону та до інших рівнів бюджетної системи від санаторно-курортної галузі.

Щодо соціальної ефективності стратегії розвитку дитячого оздоровлення, то вона проявляється у високому рівні задоволення потреб дитячого населення країни в оздоровленні та відпочинку в регіоні. Тобто якщо в країні покращується стан здоров'я дитячого населення, зростає рівень задоволеності споживачів послуг з дитячого оздоровлення та відпочинку у конкретному регіоні, завдяки розвитку дитячих санаторно-курортних та оздоровчих закладів створюється значна кількість робочих місць в регіоні, то можна говорити, що реалізація стратегії розвитку дитячого оздоровлення в регіоні є соціально ефективною.

Таким чином, соціальна ефективність - це перш за все відповідність результатів функціонування дитячих санаторно-курортних та оздоровчих закладів основним соціальним потребам суспільства, інтересам кожної дитини щодо покращення її здоров'я та відпочинку, забезпечення рівного доступу дітей різних соціальних груп до можливості оздоровитись у регіоні.

Соціальна ефективність реалізації стратегії розвитку дитячого оздоровлення перебуває у прямій залежності від задоволеності споживачів якістю послуг, отриманих в регіоні, та від охопленості дітей санаторно-курортними та оздоровчими закладами. Крім того, така ефективність передбачає задоволення соціальних потреб не лише споживачів послуг з дитячого оздоровлення, а й їх виробників. Підвищити рівень соціальної ефективності в такому аспекті можна за рахунок зростання оплати праці працівникам дитячих санаторно-курортних та оздоровчих закладів, забезпечення гідних умов праці, збереження існуючих робочих місць у санаторно-курортній галузі та супутніх галузях економіки регіону тощо.

Для оцінки соціальної ефективності реалізації стратегії розвитку дитячого оздоровлення пропонуємо використовувати наступну систему показників:

1. рівень захворюваності дітей (зменшення);
2. очікувана тривалість життя (зростання);
3. частка від опитаного населення, що задоволені якістю послуг з дитячого оздоровлення у регіоні (зростання);
4. середньомісячна номінальна заробітна плата медичного, штатного персоналу дитячих санаторно-курортних та оздоровчих закладів (зростання);
5. смертність населення (зниження): дитяча на 1000 народжених живими; у вікових групах на 100 тис. чоловік відповідного віку (від 1 року до 4 років; від 5 до 9 років; від 10 до 14 років; від 15 до 19 років);

Зазначимо, що оцінити ефективність реалізації стратегії розвитку дитячого оздоровлення у регіоні в кількісних показниках достатньо важко. По-перше, для цього необхідно мати базу відповідних статистичних показників. По-друге, дані показники повинні бути узгоджені на предмет їх повноти і незалежності. По-третє, кількісні показники не відображають якісних зрушень в суспільстві (наприклад, велика кількість дитячих закладів оздоровлення та відпочинку в регіоні не означає ще наявності розвиненої інфраструктури по наданню послуг з оздоровлення дитячого населення).

У зв'язку з цим на початкових етапах реалізації стратегії розвитку дитячого оздоровлення в регіоні, її ефективність можна оцінити з погляду якісних критеріїв, які діють на шкалі «Так»/«Ні» та порівняння прогнозованих значень показників існуючої статистичної бази з реальними.

У якості якісних критеріїв слід розглядати:

- модернізацію інфраструктури санаторно-курортної галузі регіону з дитячого оздоровлення;
- забезпечення доступу до послуг з оздоровлення та відпочинку дітей з різних регіонів та різних соціальних категорій;
- формування і зростання культури здорового способу життя населення, зокрема з акцентом на щорічне оздоровлення та відпочинок дітей;
- нормативно-правову базу щодо державної підтримки розвитку політики дитячого оздоровлення в Україні та регіонах зокрема;
- наявність доступної інформації про надання послуг з дитячого оздоровлення в регіоні, що включає розміщення в мережі Інтернет електронних інформаційних ресурсів про дитячі санаторно-курортні заклади та заклади відпочинку, їх лікувальний профіль, вартість путівки, умови перебування і т.п.;
- підтримку безпеки перебування дітей на території оздоровчих та відпочинкових закладів (якісне харчування та лікування, якісна питна вода тощо);
- покращення стану матеріально-технічної бази дитячих санаторно-курортних та оздоровчих закладів;
- наявність систем телемедицини, включаючи систему телепрофілактики у відповідних дитячих закладах оздоровлення та відпочинку;
- зростання зовнішньоекономічної діяльності і можливостей оздоровлення дітей з-за кордону;
- розвиток і зростання регіонального та національного ринку послуг з оздоровлення та відпочинку дітей;
- правову підтримку бізнес-моделей приватного сектору санаторно-курортної галузі регіону з дитячого оздоровлення;
- розвиток механізмів державно-приватного партнерства при створенні і наданні системи послуг у дитячих закладах відпочинку та оздоровлення;
- наявність ефективної системи зайнятості у санаторно-курортній галузі регіону.

Пропонуємо для оцінки соціально-економічної ефективності стратегії розвитку дитячого оздоровлення в регіоні використовувати порівняння прогнозних та фактичних показників після її реалізації.

Для прогнозування можна застосовувати метод Хольта [4].

Нехай дано часовий ряд:

$$y_t \cdot y_t, y_t \in R \quad (3)$$

Тоді модель Хольта має наступний загальний вигляд:

$$\hat{y}_{t+d} = a_t + db_t \quad (4)$$

де a_t - прогноз, очищений від тренда (по суті експоненціальне згладження),

b_t - параметр прогнозу тренду.

b_t

$$a_t = \alpha_1 y_t + (1 - \alpha_1)(a_{t-1} - b_{t-1}) \quad (5)$$

$$b_t = \alpha_2(a_t - a_{t-1}) + (1 - \alpha_2)b_{t-1} \quad (6)$$

Коефіцієнти $\alpha_1, \alpha_2 \in (0,1)$ визначають чутливість моделі.

Даний метод реалізований у пакеті Statistica 6 з параметрами α, γ . При здійсненні прогнозу нами задавалось для них значення 0,9. Близькість α до одиниці вказує на те, що згладжені значення показника наближаються до вихідних даних, які відповідають ряду зсунутому на одне спостереження вперед, а γ -

коефіцієнт нахилу лінії тренду перераховується на кожному кроці, таким чином зміна нахилу викривується для того, що краще наблизити спостережувані значення.

Вважаємо, що ефективність реалізації стратегії розвитку дитячого оздоровлення в регіоні проявляється у зростанні кількості оздоровлених дітей та зменшенні рівня їх захворюваності.

Так, на основі статистичних даних за 2000-2010 рр. [1,5], спрогнозуємо у пакеті Statistica кількість оздоровлених дітей у Закарпатській області на наступні 5 років (рис. 1).

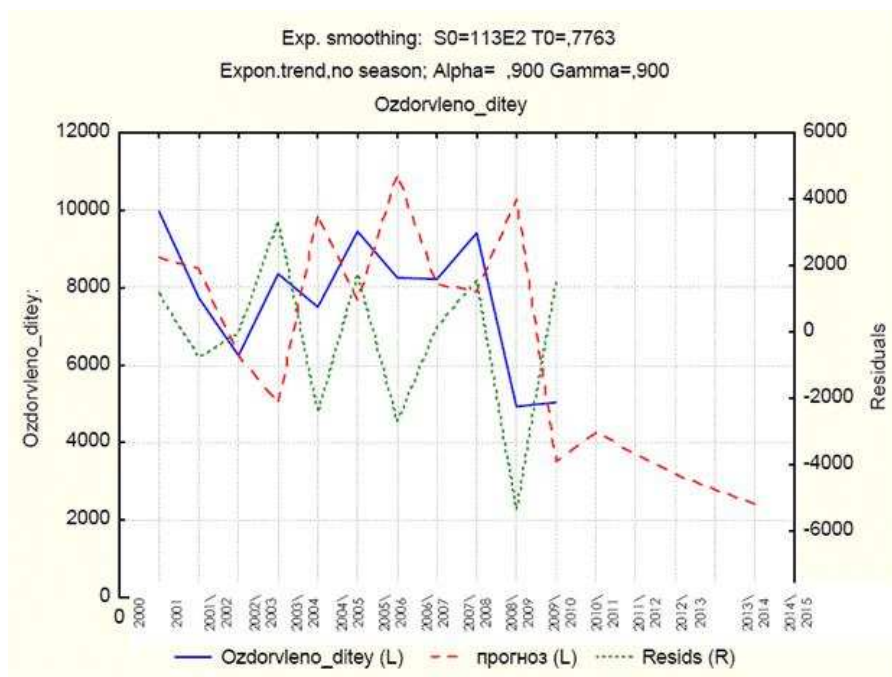

Рис. 1. Графік прогнозу кількості оздоровлених дітей у Закарпатській області методом Хольта [4]

Зважаючи на те, що одним із напрямів державної політики в галузі туризму є організація оздоровлення населення, то доцільно здійснити прогноз кількості дітей-туристів, що відвідали регіон з метою оздоровлення (лікування та спортивно-оздоровчий туризм). В останні роки спостерігається значне скорочення притоку дітей-туристів на Закарпаття. Якщо у 2008 р їх було 2113 осіб, то у 2010 р. – 325 осіб (зменшилось у 7 разів) [6].

Прогноз на наступні 2011 - 2012 рр. є невтішим і вказує на продовження тенденції до скорочення кількості дітей-туристів у регіоні (рис.2) .

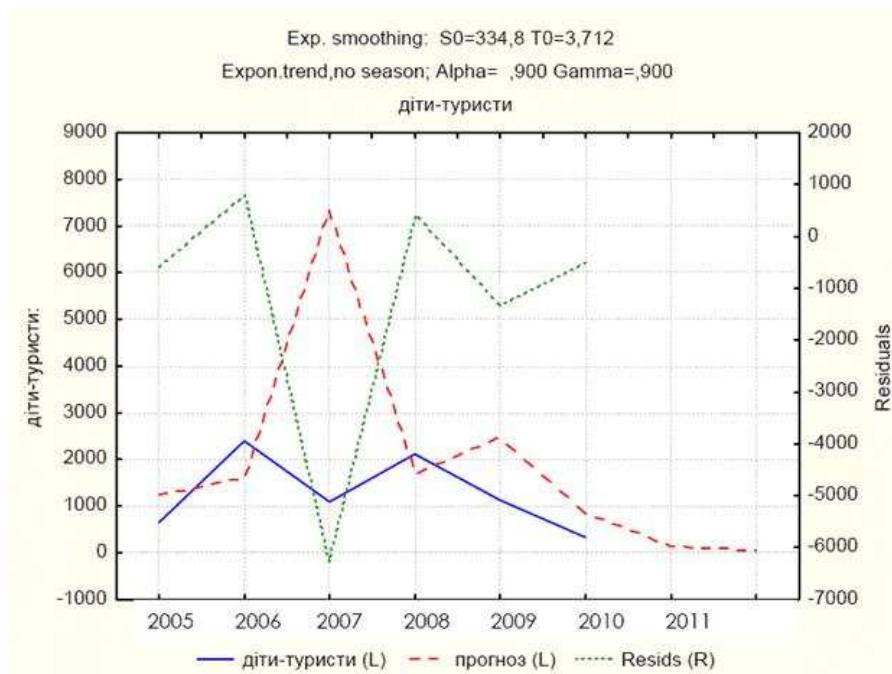

Рис. 2. Графік прогнозу кількості дітей-туристів у Закарпатській області методом Хольта [4]

Очевидно, що кінцевою метою реалізації стратегії розвитку дитячого оздоровлення в регіоні є не лише збільшення кількості оздоровлених дітей, а зменшення рівня їх захворюваності. На жаль статистичні дані [7] та здійснений на їх основі прогноз вказує на зростання кількості захворювань дітей в Україні на наступні п'ять років (Рис. 3).

Тому завдання стратегії розвитку дитячого оздоровлення в Закарпатській області будуть ефективними, якщо загальний рівень захворюваності дітей по Україні знизиться на 15%, як передбачено у Національній програмі «Діти України» [8].

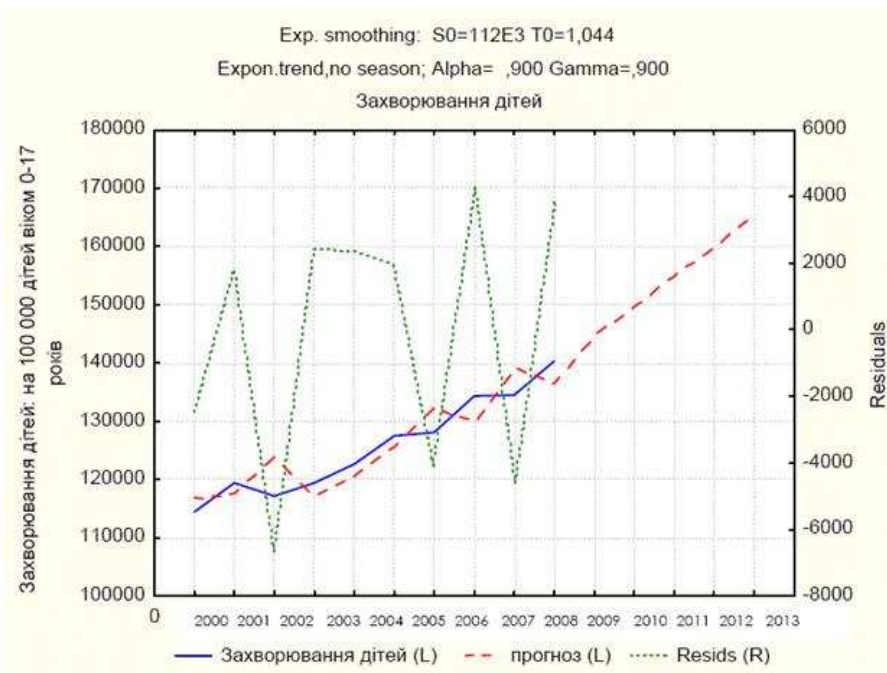

Рис. 3. Графік прогнозу рівня захворюваності дітей в Україні методом Хольта [4]

Висновки. Проведений аналіз показав, що соціальна ефективність є більш прийнятною щодо реалізації стратегії розвитку дитячого оздоровлення в регіоні, оскільки діяльність дитячих санаторно-курортних та оздоровчих закладів орієнтована на споживача і його здоров'я. Однак у ринкових умовах господарювання економічна ефективність, яка в більшій мірі стосується виробників послуг з дитячого оздоровлення, також набуває вагомого значення. Тому стратегія розвитку дитячого оздоровлення в регіоні повинна бути ефективною в цих двох аспектах. Зазначимо, що в результаті реалізації стратегії розвитку дитячого оздоровлення соціальна ефективність проявляється як на регіональному рівні, так і на рівні самих дитячих санаторно-курортних та оздоровчих закладів. При цьому, її можна оцінювати через покращення середовища, у якому виробляються послуги з дитячого оздоровлення (зокрема через умови праці персоналу, який надає дані послуги), поліпшення комфортності цього середовища для перебування дітей.

Список використаних джерел інформації:

1. Головне управління статистики у Закарпатській області. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.stat.uz.ua/statinfo/dem/index.html>.
2. Ведунг Е. Оцінювання державної політики і програм / Пер. з англ. В.Шульга. – К.: Все увито, 2003. – 350 с.
3. Аудит адміністративної діяльності / [А. Чемерис, М. Лесечко, Р. Рудницька, О. Чемерис]. – Львів : ЛРІДУ, 2003. – 212 с.
4. Модель Хольта – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.machinelearning.ru/wiki/index.php?title>.
5. Домище-Медяник А.М. Концептуальні основи формування стратегії розвитку дитячих санаторно-курортних та оздоровчих закладів / А.М. Домище-Медяник // Готельно-ресторанний, туристичний та виставковий бізнес: інноваційні напрями розвитку: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Ялта, 12-14 жовтня 2011р.) / відп. ред. А.А. Мазаракі. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. – С. 335-338.
6. Закарпаття – санаторії та туризм. Статистичний збірник. За ред. Г.Д. Гриник Ужгород 2011 // www.uz.ukstat.gov.ua
7. Оздоровлення дітей у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку влітку 2010 року: статистичний бюлетень. – К.: Державний комітет статистики України, 2010. – 59 с.
8. Указ Президента України від 18 січня 1996 року № 63/96 «Про Національну програму "Діти України"» - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=63%2F96>

Стаття надійшла до редакції 26.01.2012 р.

ТОВ "ДКС Центр"